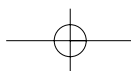
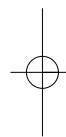
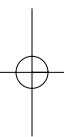
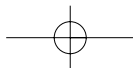
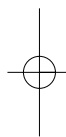
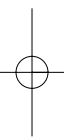

STALINS **KOSSOR**

Sofi Oksanen

STALINS **KOSSOR**

Översättning Janina Orlov

B Λ Z Λ R

Utgiven med stöd av FILI,
Informationscentralen för Finlands litteratur

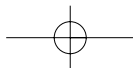
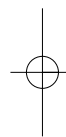
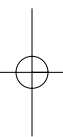
Bazar Förlag AB
Saltmätargatan 9
113 59 Stockholm
www.bazarforlag.com
infose@bazarforlag.com

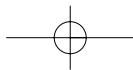
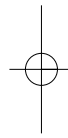
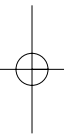
Copyright © Sofi Oksanen 2003
Originalalets titel: *Stalinin lehmät*
Först utgiven av WSOY, Finland 2003
Svensk utgåva © Bazar Förlag AB, Stockholm 2007
Personförteckningen upprättad av förlaget

Svensk översättning © Janina Orlov 2007
Omslag: Piia Aho / Magnus Ekberg
Författarfoto: Toni Härkönen
Sättning: Eva Sterne Ord & Form
Satt med Perpetua 12/14,5
på Ensolux Cream 80 g/1,8
Tryckning och inbindning: ScandBook, Falun 2007

ISBN 978-91-7028-105-1

FÖRSTA DELEN

MIN**FÖRSTA**

GÅNG var annorlunda. Jag hade trott att det skulle vara hemskt, kladdigt, smutsigt och slemmigt. Jag hade trott att jag skulle blöda inifrån och att det skulle göra dubbelt så ont i magen. Jag hade trott att jag aldrig skulle komma så långt, att jag inte skulle förmå och inte vilja, men när det började göra ont i öronen av de gnisslande slemhinnorna i magen fattade min kropp beslutet åt mig. Det fanns ingen annan utväg.

Det var gudomligt.

Lågan från tändaren lyste upp mina lugnt glänsande ögon. Min första cigarrrett efter den första gången. Den var också gudomlig. Allt var gudomligt.

Det enda som syntes på ytan var tillfredsställelse och segerurus. Rösten lät kanske aningen raspig och brusten, men än sen.

Och jag visste att det skulle bli en andra gång. En tredje. En hundrade. Så blir det naturligtvis inte för alla. För somliga blir den första gången den sista, men inte för dem som är bra på det och mår bra av det.

Jag var bra på det direkt.

Av oerfarenhet spydde jag visserligen i handfatet efter första gången. Och en gång till. Kanske var det något alltför lågt och förödmjukande med toalettstolen. Man behöver ju inte stå på knä

framför handfatet, men står man där måste man hela tiden se till så att avloppet inte stockas. Hur klarar man sig ur en sån situation om man exempelvis är borta hos främmande? När spyorna flyter omkring i handfatet, och man inte på något vis får fart på avloppet och det inte finns någonting som man kan använda för att ösa bort vällingen med. Vanligen finns det tandborstmuggar i badrummet, men att rengöra dem spårlöst är en annan sak, den som använder muggen känner smaken av tvål eller rengöringsmedel, och de döljer inte lukten av spyor.

Duschen är naturligtvis bra, för den dämpar ljudet, och för det mesta kan man få bort silen över avloppet. Men man kan ju inte duscha jämt. Däremot kan man gå på toa. Det kan ju bara handla om att pudra näsan. Och alla förstår att kvinnor tar lång tid på sig på toa; oftast behöver man ju inte stressa särskilt, man hinner göra väl ifrån sig och dessutom snygga till sig ordentligt.

Jag har varit bra på det i 14 år och ingen hade märkt något om jag inte hade berättat det själv, och likväl vill man inte ta in vad jag säger. Och om man ändå gör det, så är man hjälplös. Så mäktig är min Herre och min skapare, så givmild är jag gentemot min Herre, i vars starka omfamning mitt kvinnokött blomstrar. Om jag bara lyder och högaktar min Herre väl, då ger min Herre mig vad jag vill, den fulländade kvinnokroppen, fulländad för mig och fulländad för min Herre, den fullkomliga kvinnan. Och den fulländade kvinnokroppen gör mig till den fullkomliga kvinnan. Den goda kvinnan. Den åtråvärda kvinnan. Den intelligenta och avundsvärda kvinnan. Den som man tittar på. Den man beundrar.

Beauty hurts, baby.

1971

Katariina kommer mer än en halvtimme för sent till den första träffen, ändå väntar han på henne. Den finske mannen väntar. Han som inte godtog att hon nobbade honom på dansen i förra veckan utan kom och bjöd upp tills hon inte längre kunde säga nej. Mannen hade bara fortsatt att fråga, på finska: Men varför inte? Och Katariina hade varit osäker på om han skulle förstå ifall hon svarade att hon egentligen inte hade lust att dansa, att hon bara hade följt med för att göra sin väninna sällskap, eftersom hon så gärna hade velat och tjatat om att det kunde vara riktigt kul för Katariina att komma till Rae: På allvar, nu kommer du med! Väl framme hade det visat sig att Rae inte var ett kafé, som de hade trott, utan en restaurang, och ordentliga flickor brukar inte gå på restaurang på egen hand, utan herrsällskap. Efter att först ha ojat sig över flickornas misstag lät hovmästaren dem i alla fall stanna och visade dem till ett bord på en lagom undanskymd plats, och dessutom kom han sedan med jämna mellanrum för att se att allt stod rätt till. Desto större skäl för Katariina att inte vilja dansa. Verkligen inte.

Men finnen bjöd upp henne på nytt, han sa tack efter den första dansen, följde henne tillbaka till bordet, sedan tillbaka till dansgolvet igen, han ville ständigt dansa en ny dans och Katariina fick flera *kiitos*, eller tack på finska, när låtarna var över. *Kiitos* var det första finska ord Katariina lärde sig.

Varm och jäktad slår sig Katariina ner vid den väntande finnens bord och säger att hon vill ha kaffe och konjak. Finnen är inte alls irriterad över att Katariina är sen, men antagligen blir han sur över att hon inte hinner sitta kvar mer än en liten stund. Samtidigt som hon gräver i sin handväska och funderar över hur hon på ett artig och vänligt sätt ska säga det, trillar två kranar och ett dörrhandtag som är så oljiga att de är invirade i tidningspapper ur hennes väska, och det påskyndar ärendet, för uttrycket i finnens ansikte kräver en förklaring till varför en ung kvinna klädd i minikjol har en handväska ur vilken det faller byggmaterial som smutsar ner damens händer och kläder när hon är på träff.

Katariina berättar att hon just ska byta dem mot kopplingsstycken till rörsystem som behövs på hennes arbetsplats.

Katariinas arbetsplats?

Just det, Katariina är byggmästare. Hade Katariina inte berättat det i samband med att finnen hade sagt att han jobbade på bygget av hotell Vi-

ru? Katariina ser på finnens min att han inte skulle ha trott henne utan dessa kranar och dörrhandtag. Det tycker hon är förargligt, hon knycker på nacken och meddelar att hon omedelbart måste ge sig av för att genomföra bytesaffären. I själva verket på restaurangen precis mitt emot, på andra sidan vägen. En ingenjör som jobbar på en annan firma väntar där på Katariina med en kasse full med kopplingsstycken. För övrigt hade Katariina gått med på att träffa finnen just här bara för att stället låg lämpligt till. Det kan hända att en kvinna inte kan arbeta som byggmästare i Finland, men i Katariinas land är det då fullt möjligt.

Men har ni inte kafferaster här? skrattar finnen.

Kafferaster?

Finnen lovar att berätta om kafferasterna bara Katariina sätter sig igen och dricker sin konjak.

Katariina sätter sig på stolskanten.

Kafferasten är en obligatorisk kvart för kaffedrickande.

Det tycker Katariina är konstigt. Varför måste man ha en obligatorisk kvart för att dricka kaffe? Och inte jobba på lördagarna?

Katariina hade redan innan hört talas om bygget av hotell Viru, för i samband med det första stora finskestniska samarbetsprojektet hade ryktet om de finska byggarbetarna spridit sig som en löpeld genom staden. Inte ett ont ord hade sagts om den finska arbetskraften; med det egna lan-

dets män skulle hotellet antagligen aldrig bli färdigt. Det sägs att finnarna genast gör vad som ska göras, att de gör det bra och noggrant, att det inte försvinner material och att de inte uteblir: det är som om de har sju händer och fötter, deras overaller är försedda med fickor och öglor för verktygen, så de behöver inte springa och hämta dem varje gång de behöver något. Finnarna är något helt annat än det egna landets långsamma jobbare som dyker upp med brännvinsnäsa till och med på vardagar, iklädda sina klumpiga *fufajka*-jackor som gör det nästan omöjligt att röra sig normalt.

Katariina struntar i att gå till restaurangen där hon ska genomföra bytesaffären, hon kan nog byta kranarna mot kopplingsstycken i morgon istället, eller så kan hon hitta på en förklaring till varför delarna saknas.

Arbetslösheten i Finland är inte så stor som man påstått, trots att det är ett sånt där ondskefullt land, ett *kapland*. Dessutom har finnen idrottat regelbundet, han har skidat och simmat. Det skulle man aldrig tro om de goda *socländernas* fiender, *kapländerna*, att unga människor där har glädjen och tiden att idrotta, och inget tvångsarbete. Att det finns orsak att le och skratta.

Katariina blir för sin del tvungen att övertyga finnen om att hon inte har behövt tala ryska i skolan. Visst, jodå, här får man undervisning på estniska, jag lovar! Och visst, det är arbetsplikt,

man kan inte vara arbetslös, det finns inte ens några arbetslösa. Katariina gräver i handväskan och får fram sin arbetsbok och visar den för finnen. Alla har en sån, man får den redan i skolan, under den första praoperioden, och då skriver man in var man jobbar, och sedan när man återvänder till skolan skriver man att man är i skolan. När man börjar jobba efter skolan, skriver man in företagets namn, tjänstebeteckning och när man har börjat jobba. När man slutar skriver man också in det. Det får inte finnas en enda lucka bland dagarna, inte en.

Ersättning för arbetslöshet har Katariina däremot inte hört talas om. Nej, det finns inte, det finns faktiskt inte, det finns ju inga arbetslösa. Vad är det finnen tycker är obegripligt med det? Vad som är obegripligt är att man titt som tätt åker på ledighet till Finland, att lönen kommer in på kontot på bestämda dagar och att man inte räknar upp sedlarna rätt i näven, som vi brukar göra.

Finnen börjar verka intressant och Katariina vill kanske träffa finnen på nytt.

Katariina sneglar på mannen. Jämnårig, ungefär, snyggt klädd, doftar rent, doftar överhuvudtaget gott.

Ja, Katariina vill träffa honom igen.

Så annars arbetar man hela tiden utom under ”kafferasterna”?

Och varför inget jobb på lördagar?

**JAG SKA
BARA GÅ
PÅ TOA.**

Och midjemåttet är 93 cm.

Det rosafärgade måttbandet väger bara några gram. Det ryms utmärkt i fickan, plånboken eller handväskan, man kan fästa hårnknoten med det, vira det runt handleden som ett armband eller runt fingret som en ring, man kan rulla det och det har en lugnande inverkan, som ett radband ungefär.

Jag ska bara pudra näsan.

Midjan är 92 cm.

Ursäkta, var är damrummet?

92 cm.

Ni kan ju ta ett bloss efter maten medan jag besöker damrummet.

Fortfarande 92 cm.

Älskade, det var en fruktansvärd kö till damrummet, det tog förskräckligt lång tid.

91 cm.

Nej mamma, jag ska inte ha något nu ... Aha, på väg ut? Är du borta hela kvällen? Och pappsen kommer heller inte hem?

93 cm.

Självklart äter jag upp, mamma.

93 cm inbilla dig ingenting. När jag petat runt i maten tillräckligt länge, lämnar mamma köket och jag tömmer genast tallriken i sophinken eller i en plastpåse.

Just det ja, vi ska ju ha barnkalas, måste köpa kakor till tiotals ungar.

91 cm. Jag upprepar tack tusen gånger.

Nej tack, inte nu, jag har redan ätit. Jag kan kanske äta senare.

90 cm?

Jag lovar, lovar, lovar att äta det, älskade.

92 cm.

Jag har redan ätit många gånger idag.

Jag har faktiskt redan ätit många gånger.

Jag har redan ätit.

Jag har redan ätit i skolan.

Jag har redan ätit hos mormor.

Jag har redan ätit hemma.

Jag har redan ätit hos Irene.

Jag har redan ätit i skolan och hos Irene och hemma.

Jag har faktiskt redan ätit.

Och helt tillräckligt! Självklart!

... Jag lovar. Tro det den som vill.

1971

Det andra finska ordet Katariina lär sig är onsdag; för den första träffen ägde rum på en onsdag och det tog lång tid att reda ut vilken dag det gällde. För att vara säker på att man talade om samma dag var det nödvändigt att kolla i almanackan. *Kolmapäev*, den tredje dagen, är alltså onsdag, dagen mitt i veckan.

Katariina köper snart ett finskt-svenskt konversationslexikon och finnen läser högt ur det vid sitt första besök hos henne. De finska s-ljuden är lustiga, breda och sludriga. Och ordet *älä* är helt omöjligt, för på estniska heter det *ära*, och *älä* är något som sägs av barn med talfel, såna som ännu inte lärt sig uttala bokstaven r.

Bland de första orden som inte står i lexikonet är "surstrumpa". Estniskan har inget speciellt ord för en herrstrumpa som burits en dag. Katariina kan inte minnas att hennes egna landsmän någonsin skulle ha luktat speciellt om fötterna eller att de hade bekymrat sig över att de inte haft rena strumpor på sig? Visst borde väl Hugo, hennes förra pojkvän, på något sätt ha kommenterat saken? Inte hade han så många par.

Och han bytte säkert inte varje dag. Kan det vara möjligt att estniska män har mindre fotsvett än finska eller att den inte luktar lika mycket?

BÖCKERNA

PÅSTÅR

ATT mina salivkörtlar ska svälla, så därför borde jag se ut som en hamster.

Men A. Hukka kallar mig för katt. Lilla katt.

Det står i böckerna att jag känner mig oattraktiv och deprimerad efter att jag kräkts.

Men jag mår lysande, som om jag flög, helt perfekt.

Böckerna säger att tandemaljen är förstörd.

Men i min mun skiner tänderna felfria, möjligen ilar det i dem, tandköttet har dragit sig en aning tillbaka, men annars är det inget fel.

De säger att bulimiker brukar undvika leenden på grund av förstörda framtänder.

Struntprat.

Direkt skrattretande.

14 år och jag är fortfarande här.

Vad säger ni om det, ni allvetande kvacksalvare?

Vad säger du om det, ärade doktor Joan Gomez, enligt dig kan en bulimiker ju inte använda makeup för det skulle se för hemskt ut. Vad säger du, doktor Gomez, när du ser på mitt ansikte?

18 |

Och mitt hår, Joan Gomez, vad skulle du säga om det? Jag borde ju se ut som en skallig flicka i koncentrationsläger, med obestämd avföring och stinkande andedräkt. En flicka som inte kan

föda fram liv genom sitt urgröpta bäcken och vars hjärta inte pumpar blod utan kalorier. Som om jag kom direkt från Vorkuta! Jag borde vara en bild, en sån som konstnärer gör av sig själva före sin död, med försvinnande drag, djupnade ögonhålor och kranium som lyser genom huden. Min mun borde säga samma ord som författare skriver under sina sista dagar, på samma vis borde min handstil vara borttynande och krympande, till sist nästan bara en linje, som hjärtfilm när hjärtat har stannat. Visst var det ju så, Peggy Claude-Pierre, visst var det så, att handstilen hos anorektiker kännetecknas av att den är så liten så den knappt går att läsa? Vad då? Alltså det borde vara så?

Nå, berätta då för mig varför jag ser så strålande och rosigt ut? Varför min mage är platt och inte uppsvälld, varför den är tyst och inte för pinsamt och skamligt oväsen, sånt som du varnar för? Varför har jag alltid flax på krogen, varför kan inte mina älskare hålla händerna ifrån mig – varför är mina kyssar inte så bittra av kräkningar att de skulle jaga dem på flykten? Hur är det möjligt att jag får högsta poäng på inträdesförhören, trots att jag då och då under provtillfället går till damrummet för att sköta om mig själv, och kräkas upp wienerbröden jag haft med mig som matsäck? Vad betyder lite svindel jämfört med allt detta, vad betyder en torr mun?

Varför skulle jag alltså avstå från min underbara älskare, min skapare och Herre?

1972

Katariina kan 1 680 finska ord.

Finnen berömmar hennes kunskaper i finska.

GUMMANS**HUVUD**

ÄR krulligt av dålig permanent, den svampiga kinden är vänd mot treglasfönstret genom vilket man ser den vita kölden, och det är som om fönstret får hennes kind att frysa, den påminner mer om en ticka än den kind som är vänd in mot rummet. Mina vita flickkinder borde redan vara av samma gråa slag. Min Herre förorsakar ett för tidigt åldrande, hur var det nu det hette? Just det, hypogandism. Av den anledningen borde gumman och jag se likadana ut, för släkt är vi inte. Den här gumman tycker om mig för min egen skull, hon bor fortfarande kvar i samma höghus där vi bodde, och sedan dess är hon en bekant. Den gumma, som är av min släkt, kan inte förhålla sig till en utländsk avlelse och det kan för övrigt inte resten av min ärkefinska släkt heller. Min lilla tappra baltmamma var i själva verket den första utlänning som pappas mamma någonsin träffat. Kareler hade hon nog råkat på, när de kom till Finland, och därför inledde hon varannan mening med att säga hur karelerna gjorde det ena eller det andra. Om mamma drack kaffe, sa farmor att karelerna också brukade dricka kaffe. Om mamma lagade mat, sa farmor att karelerna också hade konstiga smaker i sin mat. Om mamma snöt sig om näsan, sa farmor att karelerna också gjorde det. Det dröjde faktiskt flera år innan det gick upp för mamma varför karelerna alltid kom på tal när hon gjorde något.

Kanske farmorsgummans prat var tänkt som ett klumpigt försök att närma sig, kanske var hon till och med riktigt glad över att ha hittat vad hon trodde var ett gemensamt samtalsämne. Kanske var hon osäker på om mamma överhuvudtaget förstod någon finska, eftersom hon själv aldrig kunnat ens en främmande dialekt. Kan så vara, men kareler gillade hon inte. De borde ha stannat kvar därifrån de kom, de där ryssarna. Mamma trodde inte på den välvilja som farmor uttryckte så dumt, hon lagade aldrig mat som på något sätt påminde om den ärkefinska. Åtminstone inte till sin egen svärmor. Ingenting estniskt, men inte heller ärkefinskt, så att svärmor inte skulle få chansen att tycka synd om sin pojke vars utländska fru var en så usel kock.

Gumman som tycker om mig räcker mig ett äpple: Ta det här. Och så gräver hon efter något i sin handväska. Jag vet nog vad. Sin portmonnä. Hon borde inte göra så, varför gör hon det? Jag vill inte ha äpplet längre, vad ska jag med det till, nu när det vankas pengar och allt man kan köpa för dem, så mycket att man kan spy hela kvällen och natten, när det nu en gång inte finns något över för just det ändamålet. Gumma lilla, var så snäll, ställ undan väskan, var så vänlig. Men gumman är inte snäll på det sätt som man kan vara snäll mot mig, istället knäpper hon upp sin portmonnä med den ena handen och med den andra sträcker hon fortfarande äpplet mot mig. Jag tar det inte, och hon lyfter förvånad på huvudet; varför tar jag det inte, det är ett vackert och glänsande äpple och jag tycker ju om äpplen, visst det vet hon ju, men vad hon inte vet är att jag gillar dem bara för att det känns tryggt att äta dem på dagar för säkerhetsätande. Sen frågar hon vad det är som är på tok, och jag blir tvungen att snabbt grabba tag i äpplet, men inte

för snabbt, inte misstänksamt snabbt, bara så snabbt att hon tror att jag bara varit försjunken i tankar, att jag inte har märkt att jag ska ta äpplet, och att ingenting är på tok, att jag inte har tvekat, inte spämt mig för något, inte gjort något skrämmande val, fast det var just precis vad jag hade gjort under den lilla sekund som jag väntade på handen som lyfte portmonnän ur väskan. Om hon hade räckt mig äpplet tidigare, och inte alls i samband med att hon grävde efter portmonnän, så hade jag till exempel kunnat säga att hejdå, hejdå, jag glömde, jag har ett möte, nu måste jag kila, innan hon överhuvudtaget ens hunnit ta fram hela väskan, då hade jag inte hamnat i en sån situation och tvingats välja, istället hade jag fått vara i lugn och ro hela kvällen, alltså tillräckligt länge för att kunna förutse att natten skulle bli lugn. Men gumman begriper inte så enkla saker och inte heller att man inte ska fresta mig genom att ge mig pengar, eftersom jag inte har några egna och jag ändå vet vad pengarna kommer att gå till. Jag borde ge mig av direkt, hitta på vad som helst, dra, men jag står kvar och stirrar på gummans hand, som plockar fram en slät sedel och lägger den i min hand, och handen stoppar ner den i min ficka. Jag känner ändå in i benet hur den värmer i fickan. Sedelpapper ... alldeles slätt. Helst skulle jag vilja slänga bort äpplet, men det kan jag ju inte inför henne. Jag snurrar på det i handen tills det blir buckligt. Och hon vill dessutom prata. Jag nickar som om jag lyssnade. Det sticker i benen. Jag måste få ge mig av. Klockan är redan hur mycket som helst. Snart stänger butikerna. Efter det är bara kiosken öppen, och där är allting mycket dyrare. Vad är det för vits med en stor sedel om man inte kan köpa tillräckligt med mat. Det vore outhärdligt. Jag vickar på benen fram och tillbaka. Jag kramar äpplet. Jag vet inte var jag ska lägga det. Det ryms inte i fick-

an för där finns redan sedeln. Jag kan inte ta en enda tugga. Jag har redan bestämt vad jag ska göra ikväll. Då kan man inte äta äpple. När jag fick sedeln hamnade äpplet på listan för det förbjudna. Det blev överflödigt. Jag behöver det inte idag. Varför måste det då hela tiden påminna mig om att jag inte borde ha stannat när gumman började leta efter sin portmonnä. Hon tror att hon hjälper till, nu när mitt konto är tomt. Så nu kan jag alltså skaffa det allra nödvändigaste, kaffe och cigaretter, tvål och schampo, basförnödenheter som bröd och smör, sånt som räcker i flera dagar för vanligt folk, men bara en timme för mig.

Jag ler mot gumman, jag nickar som om jag gungade i en gunga för att komma loss, för att kunna gå min väg. Ut genom den där dörren, långsamt, liksom bekymmerslöst, avslappnat, bakom hörnet kan jag sedan springa, ännu hinner jag vart som helst. Men gumman bara pratar och ändrar långsamt ställning. Golvet knarar till. Jag spelar lugn och intresserad. Jag dricker ännu en kopp kaffe. Hur kan jag? Jag märker att om jag låter bli att svälja så lyckas jag koncentrera mig på annat än klockan, uppbrottet och sedeln som hettar i fickan och dess lugnande släthet. Äntligen knarar gummans stol på ett sätt som jag vet betyder att hon snart ska resa sig ur den.

En halvtimme kvar.

Jag försöker låta bli att springa till butiken. Klackarna rusar nog fram som i en snabbspolad stumfilm, kvider till emellanåt, när de glider längs de helsingforsiska gatstenarna. Mammans klackar lät på samma sätt mot kullerstenarna i Gamla stan, men inte i min barndoms ärkefinska småstad, där vägarna utanför centrum inte var stenlagda ... Det var bråttom, vi hade alltid bråttom i Tallinn,

för tiden var begränsad och det tog en evighet att utföra minsta ärende, vars omfattning var omöjlig att lista ut på förhand, och därför måste man nästan springa, men inte alltför uppseendeväckande, man skulle springa på samma sätt som nu, iakttagande omgivningen. Är det någon som följer efter? Såg inte den mannen ut precis som han som stod bakom oss i kön på varuhuset? Eller hade han kanske bara en likadan jacka? frågade mamma mig, jag var osäker. Den ständiga bevakningen tog på nerverna och var samtidigt spännande. Mamma var rädd. Jag hade inte lärt mig det ännu.

Det var vanligt där. Det här är vanligt här. Min vanliga dag. På samma sätt som då, i Tallinn, kollar jag nu hela tiden att inga bekanta finns inom synhåll som kan fördröja mitt butiksbesök, jag ser efter om det finns någon i affären som tidigare har varit med på inköp av säkerhetsmat och som vet att mat som den här på inga villkor ska hamna i min kundvagn. Eller någon, som ett par dagar tidigare har sett mig komma dragande i mitt anletes svett på likadana familjeförpackningar med ägg och glasspaket. Gud ske lov, nuförtiden ingår också annat än sötsaker i mina måltidssessioner och drar inte till sig lika stor uppmärksamhet som en korg fylld med småbröd, choklad och puddingar. Det var nära att jag snubblade, men jag klarar mig genom att hoppa några steg på ett ben, precis som mamma då, en gång i tiden ... Inför decennieskiftet på 70-talet slutade hon gå i högklackat också i Tallinn. Med sina låga klackar var den finska kvinnan mer trovärdig, både i egenskap av utlänning och som finska. Mamma övergick i alla fall inte till gympadojor, kanske trodde hon att hon skulle stöta på sina gamla kompisar från studietiden. Den rädisgräddan brydde sig verkligen inte om Nordens renar. Rädisgräddan som till sitt yttre var så mycket rödare än den rödaste medlem av kommunistparti-

et men på insidan den mest vitblodiga patriot. Dem förrådde mamma genom att gifta sig med en finne. Det var verkligen en förkastlig handling, men så var mamma också en av de få som vägrade ansluta sig till partiet och inte sjöng med i Sovjethymnen. Ändå ville hon inte öka på det förakt som rädisgräddan utstrålade genom att lämna efter sig något så finskt som fotspåren efter finska gymnastiskkor. Finnarna bar ju alltid gympaskor på Tallinnfärjan, splittrerna och skinande vita, men, som det hette, för eget bruk – det måste man övertyga tulltjänstemännen om. Sedan stod de där nära hotellet eller vid ingången till Viru och väntade på att någon jobbare kom fram för att fråga om priset på skorna, därefter gick de och söp upp rublerna.

Väktaren på matvaruhuset står redan och röker vid utgången, det verkar som om han är på väg att stänga. Jag vet att jag ännu har tid på mig, men rädslan molar i bröstet. Tänk om jag hade kommit för sent. Jag slinker in. Min andning hörs som ett dån i huvudet. Men nu är det lugnt. Jag är redan inne. Ingen slänger ut mig förrän jag gjort mina inköp. Jag tar vagnen. Vid fruktdisken saktar jag farten, men jag stannar inte, som under mina säkerhetsdagar, istället går jag raka vägen till det ångande brödet. Det är viktigast. Färskt bröd, nygräddat, vars ånga är innesluten i en påse. Brödets svindlande, varma skivor. På dem ska det vara rikligt med smör, som smälter till rent guld. Vid stängningsdags går det inte att hitta ångande bröd, men jag låter inte den yrande brödången försvinna ur mitt huvud, än finns det något kvar på hyllan, ett bröd vars färskhet suger åt sig hela fingret när jag klämmer på det en aning. Och väl hemma kan man ju alltid svischa in brödet i ugnen för att få till ångan och det smältande smöret.

Jag fortsätter mitt strövtåg längs hyllorna ända till sista minuten. Jag brukar alltid dröja mig kvar länge i mataffären. Jag undersöker nya produkter. Jag njuter. Jag läser om näringshalter. Det är bara det att mina pengar inte riktigt räcker till allt. Jag blir tvungen att gömma den nya Hermesetasburken under väskan i vagnen. Jag smyger dit ännu en burk, med soltorkade tomater, egentligen är det burken som liksom rullar på plats av sig själv. Jesus vad jag är bra på det här. Väktare som väktare. En vaksam blick. Och kassan är tullen. Förutom att kassörskan i matvaruhuset ler vänligt och hälsar, helt i strid med Sovjetetiketten.

År efter år förblev tulldeklarationsblanketten densamma. Nej, jag har inga vapen och ingen ammunition, inga antikföremål, inga droger, inga sovjetiska lotter. Varje punkt måste fyllas i för sig och dessutom måste man skriva nej på varje ställe. Dessutom *vet jag att utöver de i deklarationsblanketten nämnda föremålen är även följande varor tullbelagda: trycksaker, manuskript, filmer, grammofonskivor och ljudband, frimärken, bildkonstprodukter osv. likaså växter, frukt, frön, levande djur och fåglar, råa köttprodukter och vilt.* Och det finns ingenting utöver det man behöver för eget bruk under resan. Ädla metaller och ädelstenar skrivs in på en egen rad. Mamma skrev varje år upp samma vigselringar, samma örhängen, varje gång visade hon dem för tulltjänstemannen ... här är mina vigselringar ... här mina örhängen ... här är kontanterna ... Framför tulltjänstemannen intill öppnas kaffepaket och tandkrämstuber, mannen har varit dum nog att försöka smugla in biblar ... Varje gång min väska blir genomlyst kan man se reselektyren i den som gråa streck. Ibland ser de efter vad det är för böcker, ibland inte. Men bibelmannen är så korkad att han tror han kan luras genom att vira in biblarna i folie, men de syns bara bättre i genomlysningen. Vilken

dumskalle. Jag skulle inte göra en sån tabbe. Medan mamma går igenom tulldeklarationen och puttar in sina väskor i genomlysningen, kikar jag på vad tullmännen har för sig och vad som finns i andras väskor. Mer än en gång påpekar man för mamma att jag ju kunde föra med mig både det ena och det andra i min väska, en liten flicka, vem skulle misstänka något, inte söker man igenom en liten flickas lilla väska, där det finns en blockflöjt och fluor-tabletter, där kan man ju stoppa ner vad som helst. Men mamma nekar.

Den första gången stoppar jag ner en extra leksak i min tubväska, det är en röd plastkanin. Mamma har många gånger betonat att bara det allra nödvändigaste får komma med – väskorna är tunga nog som de är bara med sånt som kan tjäna som valuta på andra sidan gränsen. Plastkaninen hör inte dit, fast jag tycker hemskt mycket om den och att få med den förutsätter lite list, intrigerande och oskyldiga blickar. När vi återvänder till Finland, smyger jag en liten bönebok för baptister från förra seklet under min blus, jag har hittat den på mormors vind ... man måste klara det, man måste lyckas ... och jag ler samma leende, samma inåtvända, breda och smarta och utåt sett oskyldiga kurragömmalekleende mot tullen. Det rullar alltid huvuden men det får aldrig vara Annas eller Annas mammas huvud ... Det är samma leende som när jag smyger tillbaka ut bland folk efter att ha kräkts, bara aningen mattare, annars samma ... det leendet tassar omkring inuti och säger tji fick ni!